

inleven kon, wat er geschied was, en ze tegelijkertijd zich met haar smart in Gods hand kon overgeven.

Toen werd de eenheid des levens haar deel weer. Natuurlijk kan een doorleefde schok ook op andere wijze nawerken. Maar wat wij boven noemden is één der vormen. En dan een vorm, die op zuiver psychologisch terrein ligt, en toch zoozeer de aandacht verdient ook en juist van hen, die in ambtelijken arbeid in de gemeente van Christus werkzaam zijn.

J. W.

¹⁾ Maar indien tadelijk, dan toch niet omdat het tijdelijk anders was; het constante in het psychische ligt dan in het feit, dat dit kind vatbaar is voor zulk een minderwaardigheid.

KERKELIJK LEVEN

Over het nieuwe concept van Dr J. G. Ubbink. (V.)

In onze bespreking waren we gevorderd tot bl. 93—161, waarover thans ons tweede en laatste artikel volgt. We waren toegekomen aan dr Ubbink's hier naar voren tredende eigen gedachten, afgedacht van haar tegenstrijdige ondergronden.

Punt 1, het kerkelijk zelfbesef, is reeds besproken.

Thans volgen punt 2, 3, enz.

2. Een tweede cardinale gedachte van dr Ubbink blijkt helaas te zijn de syncretistische. Zij past trouwens wonderwel bij zijn systeem der „universeele groeiing“. Want dr Ubbink loochent in de praktijk het verschil tusschen „theopneustie“ (in de auteurs van den bijbel) en „verlichting“ (in de kerk, en de „religie“); vandaar dat zijn syncretisme eigenlijk radicaal is: het neemt vrijwel alles, wat naar „God“, „last“, in zijn „universeele groeiing“ op. Dit syncretisme komt reeds om den hoek gluren, wanneer ge broederlijk naast elkaar ziet staan, als dragers van dezelfde „voorstelling“: de oud-testamentische profeten, Herakleitos, Socrates, Salomo (101). Alleen met zulk een syncretistisch denken verdraagt zich voorts ook de zonder eenig bezwaar als gelijkwaardig NAAST elkaar gestelde „figuren van oud en nieuw“, gelijk deze voor dr Ubbink optreedt eerst in de Schrift (Oud- en Nieuw Testament), en daarna eveneens in de kerk, de leer AANGAANDE Schrift en kerk, de theologie, elk schriftgeleerde en theoloog. Hier worden toch geheel andersoortige dingen, die elk voor zich een eigen leven hebben en aan geheel eigen wetten onderworpen zijn, zoodaarnaar op één lijn geplaatst (104). Precies hetzelfde gebeurt, als de schrijver „de nieuwe dingen“, die God doet hooren en verkondigen, zoodaarnaar weer op één lijn geplaatst met „nieuwe“ dingen, die in de kerk zich voordoen; de reactie, het verzet, dat in die kerk wakker wordt tegen het „nieuwe“, is voor dr Ubbink dan ook eigenlijk op éénzelfde ongeestelijke lijn te plaatsen, als de oppositie, die door „het vleesch“ zich keert tegen Gods „nieuwe dingen“ in de bizondere openbaring (106).

En dat staat dan allemaal zoo maar naast enkele Barthiaansche zinneljes...

Geen wonder dan ook, dat in dit wonderlijk-antigereformeerde gedachtenschema „de Geest, de Bewerker van alle nieuw leven, voor ons, menschen, volkomen onberekenbaar“ heet (125); de canones der leer zijn immers contrabande?

Geen wonder, nog eens, dat dit betoog zich grondt op een door-en-door verkeerd gedacht¹⁾ en verminkt²⁾ citaat van Paulus: „indien gij iets anders gevoelt, ook dat zal God u openbaren“. Dit staat wel nergens, — maar enfin, dr Ubbink kan op die manier toch weer in de „universeele groeiing“ allen betrekken en verwelkomen, die „zich geheel anders organiseren“, en „heengaan“. Dat zijn, zegt hij, geen ketters, geen scheurmakers, doch „nieuwe groepen van geloovigen“, kolonisten van hetzelfde, oude volk; „een jong en nieuw gezin“, waarover we ons „verhijden moeten“ (125). En zoo is tevens dr Ubbink's eigen belijdenis sacrosanct geworden; ook in hem is zij immers gegroeid, niet als zijn werk, want hij was in haar orgaan voor Gods gedachte (141). God verbindt blijkbaar, als men dr Ubbink op dit punt gelooven moet, „ja“ en „neen“; want er zijn toch heusch nog wel andere „kolonisten“ dan dr Ubbink bezig „van ons uit te gaan“. Menschen, die tegen hem in „gevoelen“. En wij zijn er-zelf ook nog. En toch die allen één „volk“?

3. In dit verband — hier kom ik terug naar belgde (art. IV, kolom 2, punt 4), op de daar even aangeraakte kwestie — in dit verband is het m.i. onloochenbaar, dat dr Ubbink in de praktijk er niet aan denkt, de leer der wedergehoorte (en dus ook die der bekeering), gelijk de geref. belijdenis deze stelt, en uitwerkt, te handhaven. Hij spreekt van de „geestelijke ontwikkeling“ „VAN de natuurlijke boosheid... TOT een nieuwen mensch“ (117). „Bij“ deze „geestelijke ontwikkeling van den

mensch“ zijn de „tien geboden“ (die eigenlijk geen „wet“, geen „geboden“ mogen heeten³⁾ „meer een tuchtheester“ (117). Hoe ver staan we hier af van wat Dordrecht over de wedergeboorte, de bekeering, de plaats van het Woord daarbij, beliden heeft (gelijk ook reeds de eerste reformatische confessies)?

Geheel in deze zelfde „lijn“ ligt ook dr Ubbink's opmerking, dat „wij“, „wetens of onwetens, willens of onwillens“⁴⁾ „een ontwikkeling doormaken“; waarbij dan, wonderlijk genoeg, de geweldige uitspraak van de laatste bijbelpagina, hoewel deze de ANTITHESE toespist, wordt dienstbaar gemaakt aan de valsche SYNTHESE van dr Ubbink, die „natuurlijken“ en „geestelijken“ mensch in één proces van „ontwikkeling“ saam laat smelten: „die heilig is, dat hij nog geheiligd worde, die vuil is, dat hij nog vuil worde“ (120). Wij kunnen in dr Ubbink's spreken over die „geestelijke ontwikkeling“ evenmin innerlijke eenheid (zie verleden week, noot 2) ontdekken, als trouw aan de gereformeerde belijdenis. Immers, die „geestelijke ontwikkeling“ VAN de natuurlijke boosheid TOT een nieuwen, geestelijken mensch, wordt wel gezegd „naar zynen (sijnenschen) aard“ te wezen; maar bij Paulus heet de „psychische“ (natuurlijke) mensch in zijn „aard“ verdorven, en de „pneumatische“ (geestelijke) is van „boven“, volstrekt niet uit ontwikkeling ontstaan.⁵⁾

Geen wonder, dat deze schrijver, die zóó over Paulus moet héengelezen hebben, straks Calvin van hetzelfde beschuldigt, Calvijn's opvatting althans van het „semen religionis“ (zaad der religie), wordt door dr Ubbink geheel onvolledig en onzake-lijk weergegeven, om dan daarna plaats te maken voor de verwonderlijke conclusie, dat „wij dus bij Calvijn reeds“ „vinden“ enkele „elementen, die nu ons geestelijk cultuurbezit (I cultuur! K. S.) geworden zijn: gelijkheid van alle menschen, in hun ééne diepste wezen, en daardoor de eenheid der geheele menschheid“ (149). Calvijn, uit wien men ettelijke citaten tégen deze bewering kan aanvoeren, zou zich hierover toch wel zeer verwonderen. Gelijk ook over wat onmiddellijk hier-na volgt: dat „de mensch“ (iedereen dus, die in die „ontwikkeling“ begrepen is) „door het diepste geestelijke“ in hem, „n.l. zijn besef, zijn intuïtief weten“, ja zelfs, door „zijn geestelijk zien van het diepste Wezen aller dingen“ datgene heeft, wat hij dr Ubbink heet: „de werkelijke band van den enkele, zoodaarnaar als van de geheele menschheid met God“ (149). Helgeen dan weer den overgang vormen moet tot de bewering, dat daarmee gegeven is „de principiële wegneming van alle menschelijke gezag“. Calvijn zou dat „menschelijke“ in dien laatsten zin natuurlijk anders opvatten dan dr Ubbink; en voorts over héél de redeneering zijn oogen uitwrijven.

4. Ook met betrekking tot de Schrift spreekt dr Ubbink zich uit. Zij is volgens hem „slechts schriftelijke en woordelijke weerkantsing van de... werkelijkheid van de oude en nieuwe verhouding, waarin God met den mensch trad“ (104). „De Schrift als uitwendige kanoon, kan hier geen maatstaf zijn om uit te maken wat waarheid of dwaling is, kan hier geen beginsel of doel zijn“ (126).

Tusschen de Schrift en het „Woord Gods“ wordt al weer de bekende tegenstelling gemaakt; ideeën, gelijk — om bij dien éénen naam te blijven — prof. Haitjema bepleit heeft, zijn dr Ubbink niet zonder schade voorbijgegaan. Bijvoorbeeld, als hij zegt: „Zoo kunnen wij ook zelfs niet uitgaan van de Heilige Schrift, maar kan ons uitgangspunt en grondslag eeniglijk en alleen door ons in het Woord Gods gezocht worden, en kunnen wij alleen daarvan uitgaan en daarop bouwen“ (155). In verband hiermee constateert de schrijver, dat we volgens Calvijn ons tot het „directe besef, het directe bewustzijn van God, in elken mensch“, „kunnen richten“. Helgeen evenwel in dozen samengang totaal onjuist gedacht is, omdat Calvijn juist met de Schrift tot den mensch komen wil, en herhaaldelijk betoogt, dat God zich accommodeert — in de Schrift — tot den mensch, en dat de „natuurlijke“ mensch, ondanks dat door dr Ubbink zoo naar voren gebrachte „zaad der religie“, geen houvast heeft, noch ooit door „ontwikkeling“ krijgen zal, aan den inhoud der openbaring, die in de Schrift vervat is. Die mensch moet „geestelijk“ worden, herschapen door den Geest Gods. Dat Calvijn niet van de Heilige Schrift uitging (155), is dan ook onwaar. Bewijzen van het tegendeel zijn van alle kanten saam te lezen. Barthiaansche beweringen spelen dr Ubbink weer parten (138/9).

5. „Dwalingen“ vindt dr Ubbink zoo bedenkelijk niet (106). „Slechts de grenzen der door ONS getrokken, menschelijk-geunstelde schema's worden weggewischt“ (n.l. in de „samenhang-beweging“, waarvan we haast zouden willen zeggen, dat ze „alle grenzen uitwischen“ (146). Ik zal maar niet probeeren, een exegese te geven, of te vragen, van den bijbelschen eisch, om het „toebetrouwe pand te bewaren“ tegenover — de „dwalingen“. Maar ik wil wel vragen, hoe Paulus Rom. 9—11 zou hebben kunnen schrijven op dit „standpunt“: dorre takken, levende loten.

6. Wat de kerk betreft, zoodra deze de „gestalte van een uitwendige staatsmacht“ aanneemt,

is het (107) niets meer met haar „gedaan“. Zij wordt immers op die manier „het remmings- en doodingsinstituut van alle geestelijke ontwikkeling, de brengster van de doode orthodoxie, en de bewerkster, altijd weer opnieuw, van den dood-in-de-pot“ (107/8). Bedenkt men, dat dr Ubbink met die „staatsmacht“ zoo ongeveer alles aanduiden wil, wat naar „tucht“ zweemt in de kerk, dan komt die dood-in-de-pot (och, die arme vergeestelijte historie alweer) feitelijk op rekening, niet van het misbruik, of van de verwaarloozing der tucht, zoodaarnaar vele dr Ubbink zullen tegenwerpen, doch van de tucht zelf. Zóó althans dr Ubbink. De kerk is dan ook „slechts de samenkomst van hen, die ieder voor zich en samen den strijd des geloofs strijden en den loop des geloofs loopen moeten“. De vraag, wat „geloof“ hier beteekent, kan gemakkelijker gesteld, dan beantwoord worden; men voelt dit, zoodra ik maar herinner aan de reeds geciteerde uitspraak, dat geloof feitelijk niets anders is dan „intuïtie“. Als ik het wel zie, maakt dr Ubbink het hier nog ruimer dan dr Severijn in zijn „Profetisme“; laatstgenoemde stelde althans nog het leerling-zijn (het discipelschap) tot voorwaarde voor het behooren-tot-de-kerk; maar die „intuïtie“ van dr Ubbink schijnt mij oóg verder af te voeren van het kerkbegrip der confessie. En der Reformatie.

7. Te verstaan is het, dat hier ook de belijdenis geen genade vinden kan. Of, laat ik het beter zeggen, (want op de belijdenis als objectieve werkelijkheid worden vele lofliederen gezongen) — dat ze hier vrijwel niets te doen krijgt, ongeveer niets te belijden heeft. Evenmin als de Schrift kan zij „een maatstaf zijn om uit te maken wat waarheid of dwaling is“ (126).

Nu, op die meening waren de lezers van het boek natuurlijk reeds voorbereid. Zulk een volzin verrast dan niet meer. Wel worden zij nog eenigzins verbaasd, als zij in hoofdstuk V: „Belijdenis als Werkelijkheid“ een indeeling treffen in tweeën: a) objectieve werkelijkheid, b) substantiële inhoud. Ze zullen bij het lezen van dit tweede opschrift zich tenminste hier nog een weinig over verwonderen, DAT überhaupt naar de meening van dr Ubbink de belijdenis nog een substantiële inhoud heeft. Immers, het was eerder te verwachten, dat hij zou verkondigen, dat een belijdenis eigenlijk géén substantiële inhoud zou moeten hebben, en feitelijk zou moeten ópgaan in de daad, de „objectieve werkelijkheid“ der belijdenis, beter gezegd: de objectieve daad van het belijden. Want zulk een „geestelijke inventarisatie“, gelijk dr Ubbink ze nog noemt, kan toch haast nooit haar inhoud beschrijven, of er komt immers weer afscheiding, afsnijding? Hoe zou men een ongeoorloofd schisma toch kunnen ontgaan, als men deze twee dingen weet:

1e, dat de belijdenis steeds een „beslissend keerpunt in het leven is“, met een volkomen breuk tusschen eertijds en nu (133).

2e, dat de „leer“, zelfs de Schrift, geen maatstaf wezen mag van waarheid en dwaling.

Gaat, zoo zou men vragen, een belijdenis, hoe weinig woorden ze ook spreekt, niet aanstonds de geleerden verdeelen, de kolonisten van het oude volk uit elkander scheuren, indien een belijdenis wordt opgesteld, die iets meer geeft dan een kreet der „ziel“?

Maar indien men al zich nog even verwondert over de bij dr Ubbink ons verrassende bewering, dat de belijdenis inderdaad nog een substantiële inhoud MOET hebben, dan verdwijnt die verwondering toch weer haastig. Immers, feitelijk blijft er van zulk een substantiële inhoud niets over. De lezer ontvangt onder punt b) eigenlijk niets anders dan een repetitie van wat onder punt a) reeds was gezegd. Bij een belijdenis scheiden zich werelden... zoo lezen we (134); en we denken weer verbaasd terug aan die groeiende eenheid, aan die eenheids groeiing der in één geestelijke ontwikkeling begrepen menschheid, maar ook, nu weer ongeveer begrijpend, aan die kolonisten van daar straks, over wier heengaan we niet moesten weenen, maar juichen: een nieuw gezin!... Het geloof, zoo lezen we verder, scheidt zich in de onzienlijke geestelijke wereld af van het „ongeloof“, dat op het zichtbare steunt (134). Belijdenis, daarin komt AAN HET WOORD (ik zou wel eens willen weten, hoe!) „het zich losmaken van de wereld“ en ook „van het menschelijke in de kerk“... Het „menschelijke“ heeft het dus weer gedaan; het is toch ontstellend, dat velen tegenwoordig zoo'n ingrijpende critiek hebben op Gods scheidingswerk, en op Zijn welbehagen, toen Hij zag, dat het alles zeer goed was. Want van t „menschelijke-creatuurlijke“ blijft tegenwoordig niets anders over; de tegenwoordige uit Zwitserland „angehauchte“ „theologen“ vinden het allesbehalve „zeer goed“ in het creatuurlijke. En dr Ubbink is ook zoo. Bij een belijdenis is dan ook volgens hem de mensch „bijna“ „volstrekt“ lijdelijk (135).

En dan is na deze laatste verzekering het hoofdstuk over den substantiële inhoud van het belijden meteen uit, en hebt ge dus tegelijk uzelf kunnen vertellen, dat heel die paragraaf over den substantiële inhoud feitelijk onge-schreven kon zijn.

Ge...
Proeve...
enigen...
Gelijk...
wereld...
En ge...
Proeve...
binden...
een wig...
is wat...
lijdenis.

Nog...
ningen...
omdat...
Ze...
naar...
Daare...
duiding...
geen ne...

¹⁾ „er...
dat „and...
blijkens...
eerder...
specialis...
van gelo...
een gem...
de schrij...
belijk...
vormd, w...
zou „onz...
hat men...
tekst: „E...
verschille...
het behoc...
den eisch...
baren, ge...
haring ge...
treffende...
ble 77). I...
de OPEL...
anders? ...
maatstaf...
plaats va...
tische he...
hier ver...
niet goe...
als onbel...
²⁾ „E...
U. Maar...
heel wat...
literatur...
op een...
De kam...
de kweek...
is dan d...
woord b...
³⁾ Zie...
nummer...
⁴⁾ „W...
Leg dan...
een ieder...
in dit be...
gevolg...
of erwe...
anders d...
onwillen...
„van mat...
⁵⁾ Ik...
Wel las...
c.o.) de...
van heid...
blad den...
verschrij...
het wo...
citatien e...

„De...
Een...
lijke...
door...
Op...
de ni...
roman...
geschr...
Maa...
ongew...
dat in...
in ste...
Wat...
voorui...
dan n...
En da...
levend...
de ka...
den...
ning...
ontled...
hoofd...
der v...
psych...
natuu...
verscl...
En...
is die...
christ...
men...
christ...
hun...
daara...
Te